

Маја Митрашевић*

Основна школа „Свети Сава“ Бијељина

ПРАВОПИСНЕ ВЈЕЖБЕ У МЛАЂИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

***Апстракт:** Приликом израде рада анализиран је наставни план и програм, конкретно садржаји из правописа, писање правописних вјежби и садржаји који су заступљени у уџбеницима и приручницима за млађе разреде основне школе. У овом раду ће бити анализирани наставни програми од другог до петог разреда основне школе, везани за наставно подручје језик, односно правопис. Такође је истражено како се вреднују правописна знања ученика.*

***Кључне ријечи:** настава правописа, наставни план и програм, правописне вјежбе, нижи разреди основне школе*

Увод

Правопис или ортографија (грч. ortho-исправно, и грч. graphos-писмо) је скуп општих, важећих правила писање неког језика. Писање уз непоштовање неког од тих правила се назива правописном грешком.

Данашњи правопис српског књижевног језика и његова рјешења јесу, у правом смислу, резултат правописне еволуције код Срба од 1818. године и Вуковог *Српског рјечника*. Тај еволутивни ток је имао мањих измјена, али не и великих правописних преокрета.

Српски језик један је од темељних наставних предмета у школама. Програм Српског језика богат је језичким садржајима, а план одређен бројем часова (у нижим разредима основне школе од другог до петог према Наставном плану и програму (НПП) 5 часова недјељно).

С обзиром на то да је српски језик уједно и матерњи језик, служи као комуникациска основа за друге наставне предмете. Програмом је обухваћено 6 наставних подручја (језик, књижевност, читање, лектира, култура изражавања, филм). Скоро највећи број часова отпада на поучавање језика (граматика, ортоепија, правопис).

Настава правописа повезана је са наставом граматике и с наставом књижевности. Правопис спада у писмено изражавање, а због повезаности са

*mitrasevic.m@live.com

граматиком припада и методици језика у ужем смислу те тако спаја наставу граматике с наставом писменог и усменог изражавања.

НПП треба да прати у потпуности садржаје уџбеника и приручника. Такође, да би ученици добро савладали правопис морамо поставити јасан циљ, али и задатке који из њега произилазе, а све се то прописује одговарајућим наставним планом и програмом. Анализом НПП ћемо утврдити да ли је испуњен тај услов. Упутства која се дају у програму веома су корисна за наставника, али нису довољна. Да би настава правописа била успјешна, потребно је упознати се знатно шире са бројним проблемима наставе правописа. Прије свега, наставник мора добро да познаје правопис српског језика. Треба да су му јасни основни принципи на којима је правопис заснован.

Циљ изучавања наставе правописа у млађим разредима основне школе је постепено упознавање са правилима правописа.

Задатак наставе правописа је савладавање српске правописне норме, спознаја функције правописа и разликовање правописних и осталих језичких чињеница.

Задаци наставе правописа у млађим разредима основне школе:

- Наставник треба да припреми одговарајуће текстове;
- На различитим примјерима, вјежбама, диктату, самодиктату провјерава ученичко знање;
- Треба да оспособи ученике да у писаним радовима правилно примјењује правописне норме и уочавају и исправљају правописне грешке;
- Усмјери ученике да на одговарајућем тексту препознају погрешно написане ријечи и да исправе грешке;
- Писменим путем провјери ниво усвојености правописних норми.

Да би се постигао жељени циљ, веома је важно да се наставник користи задацима који су наведени.

Правописно градиво распоређује се у све распореде основне школе с тежиштем на практичним вјежбама гдје је захтјев савремене методике да наставник излаже краће а да ученике подстакне на активно учешће у стицању нових знања. Настава правописа мора бити у складу са ученичким могућностима и потребама.

Предмет истраживања

Учење српског језика је веома важно јер добро познавање језика омогућује учење других предмета и упознавање ствари око себе. Методе и начини проучавања постављају се као важна средства јер уз помоћ њих дјеца савладавају почетне препреке у учењу језика. Такође, наставни садржаји представљају важне елементе од којих се креће у учењу српског језика. Кроз наставне садржаје протежу се и циљеви наставе српског језика: васпитни, образовни и функционални. Како ученици савладају садржаје српског језика, како користе те садржаје, разумију ли њихову практичну примјену потребно је провјерити тестовима које са својим учитељима раде на часовима српског језика и из којих се формира оцјена из предмета. Како с првим разредом почиње учење језика, важно је учити темељно и добро од самог почетка како би надоградња била лакша и успјешнија.

Циљ истраживања

Циљ овог истраживања је утврдити с којим се тешкоћама ученици суочавају приликом израде правописних вјежби.

Хипотеза истраживања

Претпоставља се да ученици познају правописна правила али примјеном у пракси чине грешке, јер су највеће тешкоће у савлађивању правописа разлика између говора и писања.

Метода истраживања

Статистички узорак – испитаници

Узорак испитаника чине ученици два одјељења петих разреда Основне школе „Свети Сава“ из Бијељине. Истраживање је обављено у мају мјесецу на узорку од 46 ученика.

Инструмент истраживања

Као инструмент истраживања кориштен је тест у истраживању. У тесту се налазило десет питања различитог типа. Ученици је дато да подвуку неправилно написане ријечи, правилно препишу текст водећи рачуна о великом слову и знаковима интерпункције, правилно употребе управни говор и пишу ријечу НЕ.

Тест је рађен један школски час тј. 45 минута. Сви ученици су урадили све задатке. Након статистичке обраде добијени подаци ће потврдити или оповргнути постављену хипотезу.

Резултати истраживања

Питања за тест су састављена по узору на правописне вјежбе које се налазе у уџбеницима за пети разред. Нису обухваћене баш све наставне јединице из теме правописа. Изабране су оне правописне вјежбе у којима ученици чешће праве грешке. Такође, водили смо рачуна да ученици имају само познате задатке, оне које су учили у складу са постојећим наставним планом и програмом. Тест је прилагођен школским захтјевима и усклађен са наставним планом и програмом.

Први задатак

У првом задатку требало је да ученици правилно препишу текст и ставе интерпункцијске знаке. Један ученик није ставио знакове интерпункције у читавом тексту а тиме и велико слово на почетку реченице, али тамо гдје је требало ставити велико слово код назива улица, школа, градова и назива књига тачно је урадио.

	Т	Н	%
Стефан	46	/	100
Улица Николе Тесле	42	4	91,3
Филип	46	/	100
Вука Караџића улици	46	/	100
Студентски трг	42	4	91,3
Грк	42	4	91,3
бањалучани	45	1	97,8
зворничани	45	1	97,8
београђани	45	1	97,8
Атина	45	1	97,8
Бранко Ћопић	46	/	100
Орлови рано лете	46	/	100

Табела бр. 1

На основу резултата, први задатак је тачно урађен у проценту од 97,31%.

Други задатак

У другом задатку требало је да ученици исправе погрешно употријебљену ријечцу НЕ.

	Т	Н	%
не схватам	40	6	87
не памти	40	6	97
несвјестан	42	4	91,3
неправда	45	1	97,8

Табела бр. 2

Други задатак је тачно урадило 90,88% ученика.

Трећи задатак

У трећем задатку је требало неуправни говор претворити у управни говор. Овај задатак је урадило мање од половине ученика, 43,5%.

Четврти задатак

У четвртном задатку требало је да ученици заокруже погрешно написане ријечи.

	T	H	%
радијо	45	1	97,8
камијон	46	/	100
цвјет	29	17	63
свјег	39	7	84,8
вијолина	43	3	93,5

Табела бр. 3

Четврти задатак је тачно урадило 87,8% ученика.

Пети задатак

У петом задатку ученицима је дато да напишу пуним ријечима скраћенице.

	T	H	%
госпођа	45	1	97,8
такозвани	34	12	73,9
На примјер	30	16	65,2

Табела бр. 4.

Процент тачно урађеног петог задатка је 79,3%.

Шести задатак

У овом задатку требало је да ученици правилно напишу називе следећих улица.

	T	H	%
Улица Бранка Радичевића	46	/	100
Мајевичка улица	46	/	100
Улица краља Петра	30	16	25,2

Табела бр. 5

Овај задатак је тачно урадило 75% ученика.

Седми задатак

Од ученика се у овом задатку тражило да ставе одговарајући знак интерпункције на крају реченице. У седмом задатку проценат тачних одговора је био 91,3 %.

Осми задатак

У осмом задатку требало је да ученици прецртају погрешно написане ријечи. Ријечи које је требало прецртати су: хрђа, хрвање, фала и оћу.

	Т	Н	%
хрђа	44	2	95,7
хрвање	42	4	91,3
фала	45	1	97,8
оћу	41	5	89,1

Табела бр. 6

Овај задатак је тачно урадило 93,47% ученика.

Девети задатак

У овом задатку је требало правилно преписати реченице у којој је синтагму *Основна школа* и назив школе такође требало написати правилно. Забијежен је висок проценат тачних одговора, и то 93,47 %.

Десети задатак

У десетом задатку је требало написати скраћеницу од синтагме *Основна школа*. Процент тачних одговора је 73,91 %. Најчешћа грешка је била писање скраћенице са тачкама (О.Ш.) и то 10 ученика или 23,9% , а честа грешка је била и писање скраћенице (о.ш., ош) и то 2,2 % ученика.

Закључак

Знање из правописа је ученику од велике важности пошто правопис представља правила писања једног језика. Знање о правопису се из разреда у разред проширује.

Наставни план и програм је главни документ на којем се темељи настава у школи. Њега доносе органи власти у складу са политиком развоја друштва. Наставни план је школски документ у којем се одређује који ће се предмети предавати, којим редослиједом по разредима и коликим бројем часова по предмету и разреду. Затим у наставном плану су дати очекивани исходи који представљају смјерницу за наставнике о томе какви треба да буду резултати учења.

Уџбеници које ученици користе у млађим разредима основне школе имају добро објашњене наставне јединице које прате одговарајући примјери али

немају одговарајући број задатака за вјежбу. С обзиром на то, у уџбеницима и приручницима треба бити више задатака на основу којих би се провјерило ученичко знање. Такође, уџбеници који се користе у настави морају се ускладити са наставним планом и програмом и са стандардним правописним рјешењима, јер је недопустиво да уџбеници који оспособљавају ученике језичкој и правописној правилности имају пропусте. Све наставне јединице дате у наставном плану и програму морају пратити уџбеник и обратно.

Велики утицај на ученичко знање има и васпитна улога наставникове личности. Наставник утиче на ученика, јер је то суштина његове функције, али утиче и ученик на наставника, што је такође неопходно. У односу према наставнику ученик не би требало да буде у пасивној функцији. Да би постигао успјех, ученик мора да сарађује са наставником и буде активан у наставном процесу. Такође, добар наставник мора да буде, прије свега, добар професионалац, што значи добар стручњак у наставној области коју предаје, а уз то да има и добру педагошку и дидактичко-методичку културу. Ако задовољава те услове, он ће умјети да прилагоди грађу тако да је ученик може савладати. Наравно да уз све то иду и неке особине које наставник мора да има а то су: да поштује личност ученика, да је стрпљив у раду, да лијепо говори (стално уноси неке новине), да је одговоран у послу и воли свој позив, да је ведар, да је отворен за примједбе и да је самокритичан. Ученик ће, наравно, бити мотивисан за рад када га наставних похвали или када доживи успјех. Зато је подједнако битна и унутрашња и спољашња мотивација ученика.

Обављено истраживање је било увид у ученичко знање из правописа. На основу резултата изражено у процентима, ученици су најбоље урадили први задатак са 97,31%. Мало слабији резултат су показали у седмом задатку са 93,1 % а у осмом и деветом са 93,47 % ученика који су тачно урадили задатак. Најлошији резултат су показали код трећег задатка гдје је тачно урадило само 43,5 % ученика што нам говори да знатно слабије знају претварати неуправни говор у управни. Ту треба водити рачуна да се уочене грешке, које ученици направе у току правописне вјежбе, морају на вријеме исправљати и коментарисати и, што је јако битно, послужити као оријентација и ученику и наставнику за даљи рад, јер им даје повратну информацију о степену усвојености наставног садржаја. Неисправљена грешка даје за право ученику да мисли да је његов рад правописно коректан. Тамо гдје је ученичко знање најслабије наставник мора посветити више пажње, и то на часовима понављања, утврђивања и систематизације, као и на часовима провјере. То би била прилика да наставници евидентирају ученичке грешке, отклоне их и сведу на подношљив ниво.

У настави правописа потребно је умножавати гледишта на структурне и функционалне односе. Значајно је увијек ученицима постављати питања: шта, како, зашто. Правописна правила треба изучавати у односу на језик који чини уређен систем, треба уочавати узрочно-последичне везе међу језичким појавама и повезати наставу правописа са практичним животом. Савремена настава тежи ка развијању свих способности код ученика. Да би се то остварило, треба у настави правописа примјењивати проблемско-истраживачки приступ, учење путем откривања, програмирану наставу, игролику наставу и комуникативни приступ (дискутовање и размјењивање мишљења).

Да би се неко правописно правило остварило потребне су три фазе: осмишљавање правила, запамћивање правила и примјену правила у писању. Примјењивање правила проводи се тако што се ученицима дају комбиноване правописне вјежбе које их интелектуално ангажују. Такође и примјеном различитих правописних вјежби које се изводе кроз различите врсте игре, у пријатној емотивној клими, настава правописа постаће занимљивија, живља, динамичнија, чак забавнија, а апстрактни садржаји постаће конкретнији и неће се механички усвајати. За наставу правописа најважније је да се ученици оспособе за самосталну и стваралачку примјену стечених знања, јер без тога ова настава није испунила своје веома сложене задатке.

Литература

- Брборић, В. (2011): *Правопис и школа*, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд.
- Брборић, В. (2010): *Правописне вјежбе у настави*, стр.107-116, у: *Прилози језичком и књижевном образовању*, Београд.
- Видовић, Р. (1969): *Како не ваља – како ваља писати*, Знање, Загреб.
- Дешић, М. (1998): *Правопис српског језика: Приручник за школе, треће допуњено издање*, Нијанса, Земун.
- Ђаковић, П., Ђаковић, Ј. (2011): *Радна свеска за почетно читање за други разред основне школе*; Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево.
- Ђаковић, П., Милатовић, В., Савић, Б. (2012): *Наставни листови из српског језика за трећи разред основне школе*; Завод за уџбенике и наставна средства; Источно Сарајево.
- Илић, П. (2006): *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Змај, Нови Сад.
- Ковачевић, М., Тешановић, Д. (2009): *Српски језик и култура изражавања за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево

- Лекић, Ђ. (1999): *Методика разредне наставе*, Нова Просвета, Београд.
- Милатовић, В., Савић, Б. (2002): *Од ријечи до реченице за трећи разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево.
- Милатовић, В., Савић, Б. (2008): *Говорим и пишем за четврти разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево.
- Николић, М. (1992): *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Наставни план и програм за основну школу* (2002): Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево.
- Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурица, Ј., (2011): *Правопис српског језика*, Матица српска, Нови Сад.
- Пољак, В. (1990): *Дидактика*, Школска књига, Загреб.
- Савић, Б., Ђаковић, П., Милатовић, В. (2007): *Наставни листови из српског језика за четврти разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево.
- Савић, Б., Ђаковић, П., Милатовић, В. (2009): *Наставни листови из српског језика за пети разред основне школе*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево.
- Смиљковић, С., Милинковић, М. (2008): *Методика наставе српског језика и књижевности*, Учитељски факултет у Врању и Учитељски факултет у Ужицу, Врање.
- Телебак, М. (1998): *Говоримо српски – с лакоћом до језичке културе*, Нови глас, Бања Лука.

Маја Митрашевић

SPELLING EXERCISES IN LOWER GRADES OF ELEMENTARY SCHOOLS

Summary

The paper analysis the curriculum, especially the content of it which refers to spelling exercises and the content represented in books and teaching manuals for lower grades of elementary school. The focus will be on the language and spelling curriculum from second to fifth grade of elementary school. Also, the paper shows how the spelling knowledge of students is evaluated.

Key words: *teaching of spelling, curriculum, spelling exercises, lower elementary school grades*